

На основу члана 2. става 3. тачке х), члана 7. тачке б) и чланова 39, 43, 44, 46, 47. и 70. Закона о Централној банци Босне и Херцеговине („Службени гласник БиХ“, бр. 1/97, 29/02, 8/03, 13/03, 14/03, 09/05, 76/06 и 32/07), Управни одбор Централне банке Босне и Херцеговине, на 1. сједници од 29.01.2026. године, доноси

ОДЛУКУ

о провјери аутентичности и прикладности готовог новца
и његово враћање у оптицај

ДИО ПРВИ - ОПШТЕ ОДРЕДБЕ

Члан 1.

(Предмет и циљ)

(1) Овом одлуком уређују се поступак провјере аутентичности и прикладности готовог новца, обвезници који су дужни да врше провјеру, врсте провјере, уређаји који се користе у поступку провјере, поступак враћања готовог новца у оптицај и начин провођења контроле од Централне банке Босне и Херцеговине (у даљнем тексту: Централна банка).

(2) Циљ Одлуке је заштита интегритета готовог новца прописивањем обавезе провјере аутентичности и прикладности готовог новца који се налази у оптицају у Босни и Херцеговини.

Члан 2.

(Усклађеност са стандардима Европске уније)

Овом одлуком усклађује се поступак провјере аутентичности и прикладности новчаница и кованог новца конвертибилне марке са стандардима Европске уније, односно начином и поступком провјере аутентичности евро новчаница и евро кованог новца.

Члан 3.

(Појмови)

Појмови који се користе у овој одлуци имају следећа значења:

- а) *готов новац* су новчанице и ковани новац конвертибилне марке као законито средство плаћања у Босни и Херцеговини,
- б) *сумњив готов новац* су новчанице и ковани новац чија аутентичност не може бити јасно утврђена ручном обрадом или обрадом помоћу уређаја или за који има довољно разлога за сумњу да је кривотворен,
- ц) *кривотворени готов новац* су новчанице и ковани новац изражен у конвертибилним маркама, који дјеломично или у потпуности има изглед новчанице или кованог новца конвертибилне марке, а за који је техничком анализом утврђено да је дјеломично или у потпуности неовлаштено израђен или измијењен. Кривотвореним готовим новцем сматрају се новчанице и ковани новац који су престали бити законско средство плаћања и које су дјеломично или у потпуности неовлаштено израђени или измијењени,
- д) *неприкладан готов новац* су новчанице и ковани новац који су као такви дефинисани Одлуком о поступању с новчаницама и кованим новцем конвертибилне марке који је неприкладан за оптицај и оштећеним новчаницама ефективног страног новца („Службени гласник БиХ“, бр. 88/24),

- е) *прикладан готов новац* су новчанице и ковани новац који су провјерени у поступку аутентичности и прикладности и класификовани као исправни и подобни за враћање у оптицај,
- ф) *оспособљени запосленик* је запосленик обвезника који је прошао обуку у Централној банци Босне и Херцеговине и стекао статус инструктора за поступак провјере аутентичности новчаница и кованог новца или запосленик обвезника који је прошао обуку код инструктора,
- г) *провјера аутентичности* је поступак провјере готовог новца у сврху издвајања сумњивих примјерака и
- х) *обрада готовог новца* је поступак бројања и провјере аутентичности и прикладности новчаница и кованог новца, ручно и/или уређајем.

ДИО ДРУГИ - ОБВЕЗНИЦИ И ВРСТЕ ПРОВЈЕРЕ АУТЕНТИЧНОСТИ И ПРИКЛАДНОСТИ ГОТОВОГ НОВЦА

Члан 4.

(Обвезници провјере)

- (1) Обвезници који су дужни да врше провјеру аутентичности и прикладности готовог новца, обрадом новчаница и кованог новца ручно и/или путем уређаја су комерцијалне банке са сједиштем у Босни и Херцеговини, други пружаоци платних услуга у обављању послова платног промета и сви други правни субјекти који учествују у обради новчаница и кованог новца и њиховој дистрибуцији јавности укључујући установе чија се дјелатност састоји од размјене новчаница и кованог новца различитих валута, као што су овлаштене мјењачнице.
- (2) Обвезници из става (1) овог члана су дужни да обезбиједе да готов новац који су примили и који се враћа у оптицај буде провјерен у поступку провјере аутентичности и прикладности.
- (3) Обвезници су дужни да интерним актом утврде процедуре за поступање у складу с овом одлуком.

Члан 5.

(Врсте провјере)

- (1) Провјера аутентичности и прикладности готовог новца се врши:
 - а) ручно, путем оспособљених запосленика обвезника и
 - б) помоћу уређаја.
- (2) Провјера аутентичности и прикладности готовог новца подразумијева поступак потврђивања, ручно и/или уређајем да су новчанице и ковани новац аутентичне и прикладне за оптицај.
- (3) Ручна провјера аутентичности новчаница и кованог новца проводи се визуелним прегледом без употребе додатних помагала према минималним стандардима за ручну провјеру аутентичности и прикладности новчаница за оптицај (*Прилог 2*) и критеријуму за ручну провјеру аутентичности и прикладности кованог новца (*Прилог 5*).
- (4) Обвезници су дужни да обезбиједе да ручну провјеру аутентичности новчаница и кованог новца могу обављати само оспособљена запослена лица која су прошла обуку код Централне банке.
- (5) Провјера аутентичности и прикладности новчаница помоћу уређаја се проводи у складу са минималним стандардима за аутоматску провјеру прикладности новчаница за оптицај (*Прилог 1*) и на начин да се новчанице класификују и с њима поступа у складу с *Прилогом 4а (Класификација и сортирање новчаница уређајима које користе клијенти*

обвезника) и Прилогом 4б (Класификација и сортирање новчаница уређајима којима рукују запосленици обвезника).

ДИО ТРЕЋИ - ПРОВЈЕРА АУТЕНТИЧНОСТИ И ПРИКЛАДНОСТИ НОВЧАНИЦА КМ ЗА ОПТИЦАЈ

Члан 6.

(Начин провјере новчаница)

- (1) Провјера аутентичности и прикладности новчаница КМ врши се:
 - а) ручно од стране оспособљеног запосленика обвезника и/или,
 - б) аутоматски путем уређаја за обраду новчаница које је успјешно тестирала Централна банка.
- (2) Провјера аутентичности и прикладности новчаница је потврђивање да су новчанице аутентичне и прикладне за оптицај.

Члан 7.

(Минимални стандарди за провјеру аутентичности и прикладности новчаница)

- (1) Ручну провјеру новчаница из члана 6. став (1) тачка а) ове одлуке обвезник врши у складу с минималним стандардима за ручну провјеру аутентичности и прикладности новчаница за оптицај (*Прилог 2*).
- (2) Аутоматску провјеру путем уређаја за обраду новчаница из члана 6. став (1) тачка б) ове одлуке обвезник обавља у складу с минималним стандардима за аутоматску провјеру прикладности новчаница за оптицај (*Прилог 1*).

Члан 8.

(Категорије уређаја за обраду новчаница)

- (1) Уређаји за обраду новчаница које је успјешно тестирала Централна банка сврставају се у двије категорије:
 - а) уређаји којима рукују клијенти,
 - б) уређаји којима рукују оспособљени запосленици обвезника.
- (2) Уређаји којима рукују клијенти из става (1) тачка а) овога члана дијеле се на поткатегорије:
 - а) уређаји за уплату новчаница (СІМ),
 - б) уређаји за уплату/исплату новчаница с обрадом (СRМ),
 - ц) уређаји за уплату/исплату новчаница (ССМ),
 - д) уређаји за исплату новчаница (СОМ) и
 - е) уређаји за исплату кованог новца (СDМ).
- (3) Уређаји којима рукују оспособљени запосленици обвезника из става (1) тачке б) овога члана дијеле се на поткатегорије:
 - а) уређаји за обраду новчаница (ВРМ),
 - б) уређаји за провјеру аутентичности новчаница (ВАМ),
 - ц) уређаји који помажу благајнику при обради и полагању новчаница (ТАRМ),
 - д) уређаји које помажу благајнику при полагању новчаница (ТАМ).
- (4) Општи технички захтјеви које треба да испуне уређаји из става (1) овог члана налазе се у *Прилогу 3* ове одлуке.
- (5) Уређаји из става (1) овог члана могу бити стављени у рад од стране обвезника само уколико су успјешно тестирани од Централне банке и уврштени на Листу успјешно тестираних уређаја.

Члан 9.

(Класификација новчаница путем уређаја)

- (1) Новчанице које су провјерене путем уређаја којима рукују клијенти класификују се и с њима се поступа у складу с *Прилогом 4а* ове одлуке.
- (2) Новчанице које су провјерене путем уређаја којима рукују запосленици обвезника класифицирају се и с њима се поступа у складу с *Прилогом 4б* ове одлуке.

ДИО ЧЕТВРТИ - ПРОВЈЕРА АУТЕНТИЧНОСТИ И ПРИКЛАДНОСТИ КОВАНОГ НОВЦА КМ ЗА ОПТИЦАЈ

Члан 10.

(Начин провјере кованог новца)

- (1) Провјера аутентичности и прикладности кованог новца КМ, врши се:
 - а) ручно од стране оспособљеног запосленика код обвезника и/или,
 - б) аутоматски путем уређаја за руковање кованим новцем које је успјешно тестирала Централна банка.
- (2) Провјера аутентичности и прикладности кованог новца је потврђивање да је ковани новац аутентичан и прикладан за оптицај.

Члан 11.

(Минимални стандарди за ручну провјеру кованог новца)

Ручну провјеру аутентичности и прикладности кованог новца обвезник врши у складу с критеријумима за ручну провјеру аутентичности и прикладности кованог новца у *Прилогу 5* ове одлуке.

Члан 12.

(Категорије уређаја за руковање кованим новцем)

- (1) Уређаји за обраду кованог новца које је успјешно тестирала Централна банка сврставају се у двије категорије:
 - а) уређаји којима рукују клијенти и
 - б) уређаји којима рукују запосленици обвезника.
- (2) Уређаји за обраду кованог новца којима рукују клијенти из става (1) тачке а) овог члана дијеле се на поткатегорије:
 - а) уређаји за уплату кованог новца који одбијају сумњив ковани новац,
 - б) уређаји за уплату кованог новца који задржавају сумњив ковани новац,
 - ц) уређаји за редистрибуцију кованог новца.
- (3) Уређаји за обраду кованог новца којима рукују запосленици обвезника из става (1) тачке б) овог члана дијеле се на поткатегорије:
 - а) уређаји за сортирање кованог новца,
 - б) уређаји за провјеру аутентичности кованог новца.
- (4) Општи технички захтјеви које треба да испуне уређаји из става (1) овог члана и њихова категоризација су наведени у *Прилогу 6* ове одлуке.
- (5) Уређаји из става (1) овог члана могу бити стављени у рад од стране обвезника само ако су успјешно тестирани од стране Централне банке и уврштени на Листу успјешно тестираних уређаја.

ДИО ПЕТИ - ТЕСТИРАЊЕ РАДА УРЕЂАЈА ЗА ПРОВЈЕРУ АУТЕНТИЧНОСТИ И ПРИКЛАДНОСТИ НОВЧАНИЦА И КОВАНОГ НОВЦА

Члан 13.

(Провјера рада уређаја за обраду готовог новца)

- (1) Централна банка проводи провјеру рада уређаја за обраду готовог новца на основу захтјева (*образац у Прилогу 7*) потписаног од стране одговорног лица подносиоца захтјева и овјереним печатом.
- (2) Захтјев за провјеру рада уређаја из става (1) овог члан може поднијети произвођач уређаја или заступник произвођача уређаја (дистрибутер) или обвезник, уз који достављају техничке карактеристике уређаја.
- (3) Провјера рада уређаја за обраду готовог новца из става (1) овог члана обухвата провјеру начина рада при утврђивању аутентичности готовог новца којим се тестира систем детектора уграђен у уређај, односно у зависности од врсте уређаја Централна банка испитује:
 - а) способност уређаја да утврди аутентичност готовог новца,
 - б) способност уређаја да утврди да ли је готов новац прикладан за оптицај,
 - ц) способност уређаја да провјерен готов новац физички разврста у одговарајуће одјеље,
 - д) способност уређаја да утврди тачност количине готовог новца,
 - е) способност уређаја да евидентира податке о клијенту који је извршио трансакцију.
- (4) Провјеру рада уређаја за обраду готовог новца Централна банка обавља помоћу тестног комплета који се састоји од репрезентативних врста познатих кривотворина и врста прикладног и неприкладног новца.

Члан 14.

(Извјештај о провјери рада уређаја)

- (1) Након завршене провјере из члана 13. ове одлуке, Централна банка израђује Извјештај о успјешној провјери рада уређаја и доставља га подносиоцу захтјева у року од 15 дана од дана извршене провјере рада уређаја.
- (2) Извјештај из става (1) овог члана важи годину дана од дана издавања извјештаја.
- (3) Најкасније у року од мјесец дана прије истека рока важења извјештаја из става (2) овог члана, произвођач уређаја или овлаштени заступник (дистрибутер) произвођача уређаја или обвезник је обавезан поднијети захтјев за издавање новог извјештаја о успјешној провјери рада уређаја.
- (4) Изузетно од ставова (1) и (2) овог члана, произвођач уређаја или овлаштени заступник (дистрибутер) произвођача уређаја или обвезник је обавезан да одмах поднесе захтјев за успјешну провјеру рада уређаја у случајевима:
 - а) након сваке надоградње или ажурирања хардвера и/или софтвера уређаја,
 - б) у случају појаве новог типа кривотворине готовог новца,
 - ц) када Централна банка пусти у оптицај ново издање новчаница и/или кованог новца.

Члан 15.

(Листа успјешно тестираних уређаја)

- (1) Централна банка утврђује Листу успјешно тестираних уређаја и објављује је на својој интернетској страници.
- (2) Листа из става (1) овог члана садржи сљедеће податке: тип уређаја, назив произвођача/заступника, назив уређаја, ознаку (верзија хардвера/софтвера), апоене

готовог новца које уређај може обрађивати и датум када је тип уређаја објављен на листи.

(3) Централна банка редовно уноси све промјене података из става (2) овог члана.

(4) Изузетно, произвођач уређаја, овлаштени заступник (дистрибутер) произвођача уређаја или обвезник за уређаје, који имају исти хардвер, софтвер и друге компоненте као уређаји са Листе успјешно тестираних уређаја, не тражи провјеру у складу с чланом 14. ове одлуке али доставља Изјаву о усклађености у сврху стављања на листу из овог члана.

(5) Централна банка одређује садржај Изјаве о усклађености из става (4) овог члана.

ДИО ШЕСТИ - ПОСТУПАЊЕ С ГОТОВИМ НОВЦЕМ НАКОН ПРОВЈЕРЕ И ВРАЋАЊЕ НОВЦА У ОПТИЦАЈ

Члан 16.

(Обавезе провјере аутентичности и прикладности готовог новца)

(1) Обвезници су дужни да обезбиједи да новчанице и ковани новац које су примили кроз обављање пословне дјелатности и које враћају у оптицај буду претходно, ручно и/или уређајем, провјерене поступком провјере аутентичности и прикладности готовог новца за оптицај.

(2) Готов новац који је обвезник преузео од Централне банке се не провјерава поступком провјере аутентичности и прикладности готовог новца, али је обвезник дужан да изврши контролно бројање преузетог готовог новца.

Члан 17.

(Класификација новчаница и кованог новца након провјере)

(1) У поступку провјере аутентичности и прикладности, новчанице и ковани новац могу се класификовати као:

- а) новчанице и ковани новац прикладан за оптицај,
- б) новчанице и ковани новац неприкладан за оптицај,
- ц) сумњиве и кривотворене новчанице и ковани новац.

(2) Новчанице и ковани новац из става (1) тачке а) овог члана обвезници враћају у оптицај.

(3) Поступање с новчаницама и кованим новцем из става (1) тач. б) и ц) овога члана се обавља у складу с прописима Централне банке који уређују поступање с неприкладним, сумњивим и кривотвореним готовим новцем.

Члан 18.

(Враћања прикладних новчаница и кованог новца у оптицај)

(1) Новчанице и ковани новац могу се вратити у оптицај само ако је у поступку провјере утврђено да су аутентични и прикладни за оптицај.

(2) Новчанице и ковани новац смију бити враћени у оптицај уређајима који рукују клијенти само ако је провјера њихове аутентичности и прикладности обављена типом уређаја за обраду новчаница и кованог новца који је успјешно тестиран од Централне банке и ако су новчанице и ковани новац класификовани као аутентични и прикладни за оптицај.

(3) Ручну провјеру аутентичности и прикладности новчаница и кованог новца могу обављати само оспособљени запосленици обвезника који су прошли обуку.

(4) Новчанице и ковани новац који су провјерени ручно могу се исплаћивати искључиво путем благајне (шалтера) обвезника.

(5) Изузетно од става (4) овог члана враћање у оптицај новчаница и кованог новца, чија је аутентичност и прикладност провјерена ручно од стране оспособљеног запосленика обвезника, дозвољена је коришћењем уређаја којима рукују клијенти или путем исплатних уређаја у удаљеним пословницама обвезника с веома малим обимом готовинских трансакција.

(6) Количину новчаница и кованог новца које се могу вратити у оптицај у складу са ставом (5) овог члана утврђује Централна банка појединачно за сваког обвезника, а која не може бити већа од 5% укупне количине новчаница и кованог новца које обвезник годишње дистрибуира у цјелокупној пословној мрежи путем уређаја којима рукују клијенти.

(7) У случају ванредног догађаја који за посљедицу има значајно умањење залиха новчаница и/или кованог новца, оспособљени запосленик обвезника може, привремено и на основу прибављене оцјене Централне банке да се ради о ванредном догађају, извршити ручну провјеру прикладности новчаница и/или кованог новца који ће се вратити у оптицај путем уређаја којима рукују клијенти.

(8) Новчанице и ковани новац за које није провјерена аутентичност и прикладност за враћање у оптицај не могу се исплаћивати од стране обвезника у оптицај.

ДИО СЕДМИ - ОБУКА ЗА ПОТРЕБЕ РУЧНЕ ПРОВЈЕРЕ АУТЕНТИЧНОСТИ И ПРИКЛАДНОСТИ НОВЧАНИЦА И КОВАНОГ НОВЦА

Члан 19.

(Обука за обављање ручне провјере аутентичности и прикладности)

(1) Централна банка проводи обуку за оспособљавање запосленика обвезника за обављање ручне провјере аутентичности и прикладности новчаница и кованог новца.

(2) Обука се организује и проводи на начин који утврђује Централна банка.

(3) Централна банка за сваког обвезника појединачно утврђује број запосленика који ће похађати обуку, водећи рачуна о укупном броју запосленика сваког обвезника који обављају ручну обраду новчаница и кованог новца.

Члан 20.

(Инструктор за обуку)

(1) Запосленик обвезника након завршене обуке и успјешно положеног теста стиче статус инструктора за провођење обуке код обвезника.

(2) Централна банка издаје увјерење инструктору из става (1) овог члана, на период од четири године.

(3) Најкасније у року од 60 дана прије истека рока из става (2) овог члана, обвезник је дужан да Централној банци достави захтјев за поновну обуку инструктора.

(4) Централна банка може, у случају издавања нових новчаница и кованог новца, појаве нових кривотворина и других новонасталих околности накнадно организовати додатну обуку за инструкторе.

(5) Инструктори су дужни да код обвезника код којег су запослени проводе обуку запосленика који обављају ручну обраду новчаница и кованог новца и да о томе подносе периодичне извјештаје Централној банци.

(6) Централна банка води евиденцију о инструкторима и запосленицима обвезника обученим од стране инструктора.

(7) Уколико инструктор престане да обавља послове с готовим новцем или прекине радни однос с обвезником, обвезник је дужан да обавијести Централну банку.

Члан 21.

(Поништавање увјерења о завршеној обуци инструктора)

Централна банка може увјерење из члана 20. став (2) овог члана прогласити неважећим, у случају:

- а) ако инструктор не проводи обуку или не доставља Централној банци извјештаје о проведеној обуци,
- б) ако инструктор није прошао додатну обуку, а према оцјени Централне банке додатна обука битно утиче на оспособљеност инструктора да проводи даљњу обуку и
- ц) ако инструктор престане да обавља послове с готовим новцем или прекине радни однос с обвезником код којег је запослен.

ДИО ОСМИ - КОНТРОЛА И ПРИКУПЉАЊЕ ПОДАТАКА

Члан 22.

(Контрола обвезника)

Централна банка врши контролу поступања обвезника у складу с овом одлуком.

Члан 23.

(Извјештавање)

- (1) У циљу праћења поступања обвезника с готовим новцем, у складу с овом одлуком и надгледања кретања готовинског циклуса, Централна банка прикупља податке од обвезника у писаном или електронском облику.
- (2) Обвезници су дужни да, годишње, доставе Централној банци податке из *Прилога 8.* ове одлуке.

ДИО ДЕВЕТИ - ПРЕЛАЗНЕ И ЗАВРШНЕ ОДРЕДБЕ

Члан 24.

(План усклађивања)

- (1) Обвезници су дужни да ускладе своје пословање с одредбама ове одлуке до 1. 1. 2027. године.
- (2) У периоду од ступања на снагу ове одлуке до рока за усклађивање наведеног у ставу (1) овог члана, обвезници ће ову одлуку примјењивати у мјери у којој ће бити оспособљени, у складу с динамиком примјене ове одлуке утврђеном у Плану усклађивања из става (3) овог члана.
- (3) Обвезници су дужни у року од два мјесеца, од дана ступања на снагу ове одлуке, Централној банци доставити План усклађивања за примјену ове одлуке, који најмање садржи следеће:
 - а) списак пословних јединица које послују с готовим новцем,
 - б) обим обраде новчаница и кованог новца предвиђен за враћање у оптицај током године дана, по пословним јединицама, у складу с овом одлуком,
 - ц) организацију обраде предвиђеног обима новчаница и кованог новца и доношење процедура за обраду, у складу с овом одлуком,
 - д) тренутно стање броја и типова инсталираних уређаја за обраду новчаница и кованог новца и распоред инсталираних уређаја по локацијама, као и број службеника банке који ради или ће радити с готовим новцем,
 - е) план и динамику набавке и инсталирања уређаја по локацијама у припремном периоду,

- ф) укупно планирани капацитет свих инсталираних уређаја за обраду новчаница и кованог новца након истека припремног периода (капацитет инсталираних уређаја повећан за капацитет уређаја који се планирају инсталирати до краја припремног периода), разрађен појединачно за сваки тип уређаја и
- г) списак пословних јединица у којима ће се изузетно обављати ручна провјера подобности и аутентичности новчаница у складу с условима утврђеним у одлуци и предвиђен износ малих трансакција у једном дану.
- (4) Ако Централна банка утврди да достављени План усклађивања примјене ове одлуке не садржи све потребне податке наведене у ставу (3) овог члана или ако подаци нису усклађени с овом одлуком, обвезник је дужан на захтјев Централне банке да допуни и разради План усклађивања.
- (5) Централна банка је дужна да податке запримљене на основу ове одлуке чува као пословну тајну, а подаци који се односе на појединачног обвезника не могу се достављати трећим лицима.
- (6) Централна банка ће у року од шест мјесеци након ступања на снагу ове одлуке на интернет страници објавити техничке процедуре за провјеру рада уређаја, која се подноси у складу с чланом 13. ове одлуке.
- (7) Централна банка ће у року од шест мјесеци од дана ступања на снагу ове одлуке изградити план обуке запослених код обвезника и почети с обуком у складу с чланом 19. ове одлуке.

Члан 25.
(Накнаде)

Централна банка може прописати накнаду за тестирање рада уређаја за обраду новчаница, обраду кованог новца и за обуку запосленика обвезника.

Члан 26.
(Прилози)

Саставни дио ове одлуке су Прилог 1, Прилог 2, Прилог 3, Прилог 4а, Прилог 4б, Прилог 5 и Прилог 6 Прилог 7 и Прилог 8.

Члан 27.
(Провођење одлуке)

Овлашћује се гувернер Централне банке да донесе прописе потребне за провођење ове одлуке.

Члан 28.
(Ступање на снагу)

- (1) Ова одлука ступа на осмог дана од дана објављивања у „Службеном гласнику БиХ“.
- (2) Ова одлука се објављује и у „Службеним новинама Федерације БиХ“, „Службеном гласнику Републике Српске“ и „Службеном гласнику Брчко дистрикта Босне и Херцеговине“.

Број: УВ-122-02-1-242-17/26
Сарајево, 29.01.2026. године

Предсједавајућа
Управног одбора Централне банке
Босне и Херцеговине
ГУВЕРНЕРКА
др Јасмина Селимовић

МИНИМАЛНИ СТАНДАРДИ ЗА АУТОМАТСКУ ПРОВЈЕРУ ПРИКЛАДНОСТИ НОВЧАНИЦА ЗА ОПТИЦАЈ

Овим прилогом утврђују се минимални стандарди за аутоматску провјеру физичких особина новчаница за оптицај уређајима за обраду новчаница.

Новчанице које не испуњавају обавезне критеријуме за аутоматску провјеру прикладности новчаница за оптицај утврђене у овом прилогу сматрају се новчаницама неприкладним за оптицај.

У поступку машинског сортирања новчаница прихватљиво је одступање од 5% што значи да највише 5% укупне машински сортиране количине новчаница које не задовољавају утврђене критеријуме из овог прилога може бити сортирано као новчанице прикладне за оптицај.

Табела 1.

Списак критеријума за аутоматску провјеру прикладности новчаница за оптицај

Критеријум	Опис
Запрљаност	Нанос прљавштине преко цијеле површине новчанице
Мрље	Концентрација прљавштине на једном мјесту
Графити	Цртеж или текст ручно или машински написан или одштампан на новчаници
Изблиједјелост	Недостатак боје на дијелу или на цијелој површини новчанице
Подераност	Новчаница с подеротинама у дужину, ширину или дијагонално
Рупе	Новчаница с једном или више рупа одређене површине
Окрњеност	Новчаница којој недостаје дио дуж најмање једног руба
Поправци	Дијелови исте новчанице спојени самољепљивом траком, љепилом и слично
Набораност	Вишеструка савијања новчанице
Млитавост	Оштећена структура папира која узрокује недостатак чврстоће
Пресавијеност	Пресавијени дио новчанице
Савијени углови	Новчаница са савијеним углом одређене површине

Додатне информације о критеријумима за аутоматску провјеру прикладности новчаница за оптицај

1. Запрљаност

Запрљаност новчанице одређује ниво прљавштине која повећава измјерену оптичку густоћу на новчаници.

У слиједећој табели утврђује се ниво допуштене запрљаности новчаница као највећа измјерена оптичка густоћа за сваки апоен при којој се сматра да је новчаница још подобна за оптицај:

Апоен	Највећа допуштена оптичка густоћа при којој се сматра да је новчаница још подобна за оптицај	Филтер за мјерење
200 КМ	0,10	Пурпурна (Магента)
100 КМ	0,11	Пурпурна (Магента)
50 КМ	0,11	Пурпурна (Магента)
20 КМ	0,13	Пурпурна (Магента)
10 КМ	0,13	Пурпурна (Магента)

Новчанице које не задовољавају наведене критеријуме, односно чија је оптичка густоћа већа од наведене за поједини апоен сортирају се као новчанице неприкладне за оптицај.

Дензитометријско мјерење референтних узорака новчаница одређује се на основу следећих критеријума:

- норма за мјерење оптичке густоће: ISO 5 дијелови 3 и 4
- норма за филтер: DIN 16536
- апсолутно мјерење: стандардна калибрација/бијела керамичка плочица
- поларизацијски филтер: укључен
- отвор: 3mm
- освјетљење: D65/2°
- позадина: бијели папир.

Повећање оптичке густоће измјерене на новчаницама јесте највећа допуштена вриједност задржаности као измјерени просјек на четири тачке мјерења на лицу новчаница, на неодштампаном дијелу искључујући подручје воденог знака.

2. Мрља

Новчанице с концентрацијом прљавштине на било којем дијелу новчанице која покрива најмање 9 x 9 mm неодштампане површине или најмање 15 x 15 mm одштампане површине новчанице је неподобна за оптицај и сортира се као новчаница неприкладна за оптицај.

3. Графити

Новчаница на којој је цртеж или текст исписан или одштампан а може се открити помоћу детектора слике, издваја се као новчаница неподобна за оптицај.

4. Изблиједјелост

Изблиједјела новчаница је новчаница са смањеним квалитетом боја, што је резултат дуготрајне употребе, прања или излагања агресивним хемијским средствима. Изблиједјела новчаница може се открити помоћу детектора слике или детектора УВ својства новчаница, те се издваја као новчаница неприкладна за оптицај.

5. Подераност

Новчаница с подеротинама које су отворене, а нису дјелимично или потпуно прекривене транспортним тракама уређаја за обраду новчаница, неподобна је за оптицај и издваја се као новчаница неподобна за оптицај ако су димензије подеротине веће од димензија наведених у следећој табели:

Смјер	Ширина	Даљина
Вертикално	4 mm	8 mm
Хоризонтално	4 mm	15 mm
Дијагонално	4 mm	18 mm

Димензије подеротине се мјере повлачењем равне линије од врха подеротине до руба новчанице на којем подеротина почиње (правоугаона пројекција), а не мјерењем дужине саме подеротине.

6. Рупа

Новчаница с једном или више рупа које нису дјелимично или потпуно прекривене транспортним тракама уређаја за обраду новчаница неподобна је за оптицај ако је површина рупа већа од 10 mm². Таква новчаница издваја се као новчаница неприкладна за оптицај.

7. Окрњеност

Новчаница с дужинама рубова краћим за 6 mm или више или ширинама ужим за 5 mm или више у односу на дефинисану димензију новчаница неприкладна је за оптицај и издваја се као новчаница неприкладна за оптицај.

8. Поправке

Поправљана новчаница је новчаница формирана спајањем дијелова исте новчанице, уз помоћ самољепљиве траке, љепила или слично. Новчаница којој је површина покривена самољепљивом траком већа од 10 mm x 40 mm, а која је дебља од 50 микрометара, издваја се као новчаница неприкладна за оптицај.

9. Набораност

Наборана новчаница је новчаница с вишеструким савијањима којој је умањена чврстоћа папира те се издваја као новчаница неприкладна за оптицај.

10. Млитавост

Млитава новчаница је новчаница којој је оштећена структура папира, што резултира недостатком његове чврстоће. Таква новчаница издваја се као новчаница неприкладна за оптицај.

11. Пресавијеност

Пресавијена новчаница је новчаница којој је због пресавијања смањена дужина за више од 6 mm или ширина за више од 5 mm. Таква новчаница издваја се као новчаница неприкладна за оптицај.

12. Савијени углови

Новчаница са савијеним углом површине веће од 130 mm² и минималне дужине краћега руба веће од 10 mm се издваја као новчаница неподобна за оптицај.

МИНИМАЛНИ СТАНДАРДИ ЗА РУЧНУ ПРОВЈЕРУ АУТЕНТИЧНОСТИ И ПРИКЛАДНОСТИ НОВЧАНИЦА ЗА ОПТИЦАЈ

Овим прилогом прописују се минимални стандарди за ручну провјеру физичких особина новчаница за оптицај, коју обављају оспособљени запослени код обвезника.

Новчанице за које се, током провјере, утврди да не испуњавају обавезне критеријуме за ручну провјеру новчаница за оптицај утврђене у овом прилогу или да имају јасно видљив недостатак у најмање једном од видљивих заштитних елемената новчанице – сматрају се неприкладним. Изузетно, пресавијене новчанице и новчанице са савијеним угловима које је могуће поправити руком сортирају се као новчанице подобне за оптицај. Провјера подобности новчанице за оптицај обавља се визуелном и тактилном провјером појединачних новчаница, и тај поступак не захтјева употребу било којег уређаја.

Табела 1.

Списак критеријума за ручну провјеру прикладности новчаница за оптицај

Критеријум	Опис
Запрљаност	Визуелно уочљив нанос прљавштине преко цијеле новчанице
Мрља	Визуелно уочљива концентрација прљавштине на једном мјесту
Графити	Визуелно уочљив цртеж или текст, ручно написан или машински одштампан на новчаници
Изблиједјелост	Визуелно уочљив недостатак боје на дијелу или на цијелој површини новчанице
Подераност	Новчаница са најмање једном подеротином на рубу
Рупа	Новчаница са најмање једном визуелно уочљивом рупом
Окрњеност	Новчаница којој недостаје дио или дијелови дуж најмање једног руба
Поправци	Дијелови исте новчанице спојени самољепљивом траком, љепилом и слично
Набораност	Новчаница са вишеструким савијањима која знатно утичу на визуелни дојам
Млитавост	Новчаница са општећеном структуром папира која узрокује значајан недостатак чврстоће
Пресавијеност	Новчаница која је пресавијена и која се не може исправити
Савијени углови	Новчаница са најмање једним јасно уочљивим савијеним углом

ОПШТИ ТЕХНИЧКИ ЗАХТЈЕВИ УРЕЂАЈА ЗА РУКОВАЊЕ НОВЧАНИЦАМА

Уређај за руковање новчаницама треба да има захтијевани број одређених излазних одјељака и/или остала средства да би се обезбиједило поуздано раздвајање обрађених новчаница, у складу с Прилогом 4а, односно Прилогом 4б.

Уређаји за руковање новчаницама треба да имају могућност подешавања за поуздано откривање нових кривотворина новчаница, као и могућност подешавања за успостављање и другачијих стандарда за сортирање.

Категорије уређаја за руковање новчаницама

Уређаји за руковање новчаницама су:

- 1) Уређаји које користе клијенти банке,
- 2) Уређаји којима рукују запосленици обвезника.

Табела 1.
Уређаји које користе клијенти банке

А. Уређаји које користе клијенти и на којима се уплаћују новчанице, уз евидентирање података о клијентима		
Редни број	Назив	Опис
1.	Уређаји за уплату новчаница (СІМ)	СІМ уређаји омогућавају клијентима, користећи платну картицу или неко друго средство, да положи новчанице на свој рачун у банци, али немају функцију исплате новчаница. СІМ уређаји провјеравају аутентичност новчаница и омогућавају евидентирање података о власнику рачуна. Провјере физичких особина новчаница су опционе.
2.	Уређаји за уплату/исплату новчаница са обрадом (СRМ)	СRМ уређаји омогућавају клијентима да, користећи платну картицу или неко друго средство, положи новчанице одобравајући свој рачун и да подигну новчанице задужујући свој рачун. СRМ уређаји провјеравају аутентичност и физичке особине новчаница и омогућавају евидентирање података о власнику рачуна. СRМ уређаји могу користити подобне новчанице које су положили други корисници у претходним трансакцијама за исплату клијентима.
3.	Уређаји за уплату/исплату новчаница (СCМ)	СCМ уређаји омогућавају клијентима да, користећи платну картицу или неко друго средство, положи новчанице одобравајући свој рачун и да подигну новчанице задужујући свој рачун. СCМ уређаји провјеравају аутентичност новчаница и омогућавају евидентирање података о власнику рачуна. Провјере физичких особина су опционе. Кад је у питању исплата новчаница, СCМ уређаји не могу користити новчанице које су положили други клијенти у претходним

		транзакцијама, већ само обрађене новчанице којима је уређај претходно снабдјеვენ.
Б. Остали уређаји које користе клијенти		
1.	Уређаји за исплату новчаница (СОМ)	СОМ уређаји провјеравају аутентичност и физичке особине новчаница прије исплате клијентима. СОМ уређаји користе новчанице којима је запослени банке претходно снабдио уређај.
Ц. Уређаји за исплату кованог новца		
1.	Уређаји за исплату кованог новца (СДМ)	СДМ уређаји омогућавају клијентима да прибаве ковани новац уметањем новчаница у уређај. Прије исплате кованог новца, СДМ уређај врши провјеру аутентичности новчаница. Новчанице примљене на овај начин не враћају се у оптицај.

СРМ уређаји могу се употребљавати као СИМ или ССМ уређаји ако су системи детектора, софтвер и друге компоненте за обављање њихових основних функција исти као код СРМ уређај које се налазе на листи из тачке 15. ове одлуке.

ССМ уређаји могу се употребљавати као СИМ уређаји ако су системи детектора, софтвер и друге компоненте за обављање њихових основних функција исти као код ССМ уређаја који се налазе на листи из тачке 15. ове одлуке.

Табела 2.
Уређаји којима рукују запосленици обвезника

Редни број	Назив	Опис
1.	Уређаји за обраду новчаница (ВРМ)	ВРМ уређаји провјеравају аутентичност и физичке особине новчаница.
2.	Уређаји за провјеру аутентичности новчаница (ВАМ)	ВАМ уређаји провјеравају аутентичност новчаница.
3.	Уређаји који помажу благајнику при обради и полагању новчаница (ТАРМ)	ТАРМ су уређаји на којима раде оспособљени запослени, а који провјеравају аутентичност и физичке особине новчаница при њиховом полагању. За исплате новчаница ТАРМ уређаји могу користити подобне новчанице које су претходно уплатили клијенти. Поред тога, ТАРМ уређаји држе новчанице у безбједном простору и омогућавају банци да задужи или одобри рачун клијента.
4.	Уређаји који помажу благајнику при полагању новчаница (ТАМ)	ТАМ су уређаји којима рукују оспособљени запослени, а који провјеравају аутентичност новчаница. Осим тога, ТАМ уређаји држе новчанице на безбједном мјесту и омогућавају обвезнику да задужи или одобри рачун клијента.

Уређаји којима рукују запослени обвезника морају омогућити обављање послова обраде новчаница у количини од најмање једног пакета новчаница без интервенције руковоаца уређаја.

CRM и CIM/CCM уређаји могу се употребљавати као TARM, односно TAM уређаји, ако се налазе на листи из тачке 15. ове одлуке. У том случају, уређајем могу руковати само запослени банке.

Типови уређаја за руковање новчаницама могу се међусобно разликовати по детекторима (сензорима), софтверу или осталим компонентама за обављање основних функција. Основне функције уређаја за руковање новчаницама су: провјера аутентичности новчаница, откривање и одвајање новчаница за које се сумња да су фалсификоване, откривање и одвајање неподобних новчаница од новчаница подобних за оптицај и праћење новчаница за које се сумња да су фалсификоване и новчаница које нису јасно утврђене као аутентичне.

КЛАСИФИКАЦИЈА И СОРТИРАЊЕ НОВЧАНИЦА УРЕЂАЈИМА КОЈЕ КОРИСТЕ КЛИЈЕНТИ ОБВЕЗНИКА

Уређаји за руковање новчаницама које користе клијенти обвезника сортирају новчанице у једну од категорија наведених у табелама које слиједе. Уређаји за руковање новчаницама које не врше провјеру физичких особина новчаница не морају имати опцију разликовања категорија под редним бр. 4 и 5 у Табели 1.

Табела 1.

Сортирање новчаница и поступање с новчаницама које се обрађују на уређајима које користе клијенти и на којима се уплаћују новчанице, уз евидентирање података о клијентима

Редни број	Категорија	Опис (значење)	Поступак
1.	Предмети који нису препознати као новчанице издања Централне банке	Предмети нису препознати као новчанице издања Централне банке из једног од следећих разлога: – новчанице издања Централне банке које уређај не подржава, – погрешна слика или формат, – савијен угао или недостаје дио, – предмети слични новчаницама издања Централне банке, – новчанице нису издање Централне банке, – грешка у транспортном модулу уређаја или у модулу уређаја за снабдијевање новчаницама.	Уређај предмет враћа клијенту.
2.	Новчанице издања Централне банке за које се сумња да су кривотворене	Новчанице су идентификоване као новчанице издања Централне банке за које се сумња да су кривотворене јер су слика и формат препознати, али уређај није детектовао један или више заштитних елемената новчанице које провјерава или ти елементи одступају у толеранцији.	Повлаче се из оптицаја и, заједно с подацима о власнику рачуна, просљеђују се Централној банци. Не одобрава се рачун клијента.
3.	Новчанице издања Централне банке за које се не може са сигурношћу утврдити да су аутентичне	Новчанице су у потпуности препознате као новчанице издања Централне банке јер су слика и формат препознати, али уређај није детектовао све заштитне елементе новчаница које провјерава или их није препознао због квалитета и/или одступања у толеранцији. У већини случајева у ову категорију сврставају се неприкладне новчанице.	Повлаче се из оптицаја и просљеђују Централној банци. Подаци о власнику рачуна достављају се Централној банци за све новчанице за које се то захтијева у овој одлуци. Подаци о власнику рачуна чувају се 60 дана од тренутка кад је уређај открио ове новчанице.

			Рачун клијента може бити одобрен.
4.	Новчанице издања Централне банке које су аутентичне и подобне за оптицај	Све провјере аутентичности и физичких особина новчаница које је обавио уређај дале су позитивне резултате.	Могу се вратити у оптицај. Одобрава се рачун клијента
5.	Новчанице издања Централне банке које су аутентичне и неприкладне за оптицај	Све провјере аутентичности обављене уз помоћ уређаја дале су позитивне резултате. Најмање једна провјера физичких особина новчанице дала је негативан резултат.	Не могу се вратити у оптицај. Одобрава се рачун клијента.

Посебна правила у вези с Табелом 1:

1. Новчанице из категорија под редним бр. 2 и 3 не враћају се клијенту обвезника ако уређај има могућност отказивања, односно одбијања трансакције уплате. Кад уређај покрене процедуру отказивања, односно одбијања трансакције уплате новчанице – задржавање тих новчаница може се обавити смјештањем у одјељак за привремено сортирање новчаница у уређају.

2. Новчанице из категорије под редним бројем 2 предају се Централној банци у складу са прописом којим се уређује поступање с новцем за који постоји сумња да је кривотворен.

3. Новчанице из категорије под редним бројем 3 није неопходно физички одвојити од новчаница из категорија по редним бр. 4 или 5. Ако не дође до физичког одвајања, захтјеви у погледу евидентирања података о клијенту који је положио новчаницу из категорије под редним бројем 3 и даље се примјењују.

4. Новчанице из категорије под редним бројем 3, саме или помијешане с новчаницама из категорија под редним бр. 4 или 5, могу поновно бити обрађене на сваком уређају за руковање новчаницама који се налази на листи из члана 15. ове одлуке. Те се новчанице потом сматрају новчаницама из категорије у коју их је сврстао други уређај за руковање новчаницама, при чему је потребно обезбиједити могућност праћења изворних података о клијенту који је уплатио новчанице из категорије под редним бројем 3, и то за случајеве у којима други уређај за руковање новчаницама одбије те новчанице као новчанице за које се не може са сигурношћу утврдити да су аутентичне.

5. Новчанице из категорије под редним бројем 3 предају се Централној банци у складу с прописом из члана 18. ове одлуке.

Табела 2.

Сортирање новчаница и поступање с новчаницама које се обрађују на уређајима за исплату новчаница (СОМ)

Редни број	Категорија	Опис (значење)	Поступак
1.	Предмети који нису препознати као новчанице издања Централне банке.	Предмети нису препознати као новчанице издања ЦББиХ из једног од сљедећих разлога:	Не могу се исплаћивати клијентима.

		– новчанице издања Централне банке које уређај не подржава, – погрешна слика или формат, – савијен угао или недостаје дио, – предмети слични новчаницама издања Централне банке, – новчанице нису издање Централне банке, – грешка у транспортном модулу уређаја или у модулу уређаја за снабдијевање новчаницама.	
2.	Новчанице издања Централне банке за које се сумња да су кривотворене	Новчанице су идентификоване као новчанице издања Централне банке за које се сумња да су кривотворене јер су слика и формат препознати, али уређај није детектовао један или више заштитних елемената новчанице које провјерава или ти елементи одступају у толеранцији.	Не могу се исплаћивати клијентима. Просљеђују се Централној банци заједно с информацијама о клијенту који је уплатио новчанице, ако су те информације расположиве.
3.	Новчанице издања Централне банке за које се не може са сигурношћу утврдити да су аутентичне	Новчанице су у потпуности препознате као новчанице издања Централне банке јер су слика и формат препознати, али уређај није детектовао све заштитне елементе новчанице које провјерава или их није препознао због квалитета и/или одступања у толеранцији. У већини случајева у ову категорију сврставају се неприкладне новчанице.	Не могу се исплаћивати клијентима.
4.	Новчанице издања Централне банке које су аутентичне и подобне за оптицај	Све провјере аутентичности и физичких особина новчаница које је обавио уређај дале су позитивне резултате.	Могу се исплаћивати клијентима.
5.	Новчанице издања Централне банке које су аутентичне и неприкладне за оптицај	Све провјере аутентичности обављене уз помоћ уређаја дале су позитивне резултате. Најмање једна провјера физичких особина новчанице дала је негативан резултат.	Не могу се исплаћивати клијентима. Предају се Централној банци.

Посебна правила у вези с Табелом 2:

1. Новчанице из категорија под редним бр. 1, 2 и 3 није потребно физички одвојити. Ако су помијешане, новчанице из ових категорија сматрају се новчаницама из категорије под редним бројем 2. Ако је новчанице из категорија под редним бр. 1, 2 и 3 могуће одвојити употребом неког другог уређаја за руковање новчаницама или је могуће да то

одвајање обави оспособљени запослени, тада се с овим категоријама новчаница поступа у складу с Табелом 2.

2. Новчанице из категорије под редним бројем 3 није потребно физички одвојити од новчаница из категорија по редним бр. 4 или 5. Ако не дође до физичког одвајања, захтјеви у погледу евидентирања података о клијентима који су положили новчаницу из категорије под редним бројем 3 и даље се примјењују.

3. Новчанице из категорије под редним бројем 3, саме и помијешане с новчаницама из категорија под редним бр. 4 или 5, могу поновно бити обрађене на сваком уређају за руковање новчаницама који се налази на листи из тачке 15. ове одлуке. Те новчанице се потом сматрају новчаницама из категорије у коју их је сврстао други уређај за руковање новчаницама.

4. Новчанице из категорије под редним бр. 2 предају се Централној банци у складу с одлуком којом се уређује поступање с новцем за који постоји сумња да је фалсификован.

5. Новчанице из категорије под редним бр. 3 предају се Централној банци у складу с прописом из члана 18. ове одлуке

Табела 3.

Сортирање новчаница и поступање с новчаницама које се обрађују на уређајима за исплату кованог новца (CDM)

CDM уређаји морају провјерити аутентичност новчаница које су примиле и задржати оне новчанице за које се сумња да су кривотворене, али не морају физички одвајати новчанице према категоријама. Новчанице које је примила CDM могу се поново обрадити на другом уређају за руковање новчаницама који се налази на листи из члана 15. ове одлуке. Те новчанице се потом сматрају новчаницама из категорије у коју их је сврстао други уређај за руковање новчаницама. При новој обради потребно је обезбиједити могућност праћења изворних података о клијенту који је уплатио новчанице које су новом обрадом сврстане у категорије под редним бр. 2 и 3, ако су ти подаци доступни.

КЛАСИФИКАЦИЈА И СОРТИРАЊЕ НОВЧАНИЦА УРЕЂАЈИМА КОЈИМА РУКУЈУ ЗАПОСЛЕНИЦИ ОБВЕЗНИКА

Уређаји за руковање новчаницама којима рукују запосленици обвезника сврставају новчанице у једну од категорија наведених у Табели 1. Новчанице из категорија под редним бр. 4 и 5 треба физички одвојити од новчаница из категорија под редним бр. 1, 2 и 3. Уређаји које не врше провјеру физичких особина новчаница не морају имати могућност разликовања новчаница из категорија под редним бр. 4 и 5 наведених у Табели 1.

Табела 1.

Сортирање новчаница и поступање с новчаницама које се обрађују на уређајима за руковање новчаницама којима рукују запосленици обвезника

Редни број	Категорија	Опис (значење)	Поступак
1.	Предмети који нису препознати као новчанице издања Централне банке.	Предмети нису препознати као новчанице издања Централне банке из једног од следећих разлога: – новчанице издања Централне банке које уређај не подржава, – погрешна слика или формат, – савијен угао или недостаје дио, – предмети слични новчаницама издања Централне банке, – новчанице нису издање Централне банке, – грешка у транспортном модулу уређаја или у модулу уређаја за снабдијевање новчаницама.	Уређај предмете издваја и просљеђује оператеру ради даљњег поступања. Након што оспособљени запослени обави визуелну провјеру, обвезник предмете може да врати клијенту.
2.	Новчанице издања Централне банке за које се сумња да су фалсификоване	Новчанице су идентификоване као новчанице издања Централне банке за које се сумња да су фалсификоване јер су слика и формат препознати, али уређај није детектовао један или више заштитних елемената новчанице које провјерава или ти елементи одступају у толеранцији.	Уређај новчанице издваја и просљеђује оператеру ради даљњег поступања.
3.	Новчанице издања Централне банке за које се не може са сигурношћу утврдити да су аутентичне	Новчанице су у потпуности препознате као новчанице издања Централне банке јер су слика и формат препознати, али уређај није детектовао све заштитне елементе новчанице које провјерава или их није препознао због квалитета и/или одступања у толеранцији. У већини случајева у	

		ову категорију сврставају се неприкладне новчанице.	
4.	Новчанице издања Централне банке које су аутентичне и подобне за оптицај	Све провјере аутентичности и физичких особина новчаница које је обавио уређај дале су позитивне резултате.	Ове новчанице могу се вратити у оптицај. Одобрава се рачун клијента.
5.	Новчанице издања Централне банке које су аутентичне и неприкладне за оптицај	Све провјере аутентичности обављене уз помоћ уређаја дале су позитивне резултате. Најмање једна провјера физичких особина новчанице дала је негативан резултат.	Ове новчанице се не могу вратити у оптицај. Одобрава се рачун клијента.

Посебна правила у вези с Табелом 1:

1. Новчанице из категорија под редним бр. 2 и 3 потребно је физички одвојити помоћу самог уређаја, неког другог уређаја за руковање новчаницама или то треба да учини оспособљени запослени. У том случају, новчанице из категорије под редним бројем 3 могу се предати Централној банци заједно с новчаницама из категорије под редним бројем 5, ако није другачије уређено овом одлуком.

2. Новчанице из категорије под редним бројем 2 предају се Централној банци у складу с прописом којим се уређује поступање с новцем за који постоји сумња да је кривотворен.

Посебни услови за сортирање новчаница које се обрађују на уређајима за руковање новчаницама којима рукују запосленици обвезника

1. Уређаји за обраду новчаница (BPM) морају да сортирају новчанице из категорија под редним бр. 1, 2 и 3 у један или више излазних одјељака, а новчанице из категорија под редним бр. 4 и 5 одвојено у два посебна излазна одјељка у складу са овим прилогом, за шта су потребна најмање три излазна одјељка да не би била потребна интервенција оператора уређаја при обради.

2. Уређаји за обраду новчаница (BPM) који имају само два излазна одјељка могу обрађивати новчанице ако су испуњени сљедећи услови:

1) провјера аутентичности и физичких особина новчаница проводи се у истом пролазу, у којем новчанице из категорије под редним бројем 4 морају бити издвојене у један стационарни одјељак, а новчанице из осталих категорија морају бити сортиране у посебан стационарни излазни одјељак који нема физичког контакта с новчаницама из категорије под редним бројем 4;

2) ако је уређај идентификовао новчанице из категорија под редним бр. 1, 2 или 3 у другом одјељку, оператор мора да понови поступак обраде с новчаницама из овог одјељка, при чему у поновљеном поступку новчанице из категорија под редним бр. 1, 2 и 3 морају бити физички одвојене од новчаница из категорије под редним бројем 5, сортирањем првих у намјенски одјељак, и са овим новчаницама се поступа у складу с Табелом 1; будући да уређај не може физички да одвоји новчанице из категорија под

редним бр. 1, 2 и 3 у различите излазне одјељке, оне се све сматрају новчаницама из категорије под редним бројем 2 и у складу с тим с њима се и поступа.

3. Уређаји за провјеру аутентичности новчаница (ВАМ) сортирају новчанице из категорија под редним бр. 1, 2 и 3 у један излазни одјељак, а новчанице из категорија под редним бр. 4 и 5 у други излазни одјељак, за шта су потребна најмање два намјенска излазна одјељка како не би била потребна интервенција оператера уређаја.

4. Уређаји за провјеру аутентичности новчаница (ВАМ) са само једним одјељком за сортирање могу се користити за ову намјену ако испуњавају следеће услове:

- 1) сваки пут кад се провјерава новчаница из категорија под редним бр. 1, 2 или 3, уређај мора одмах зауставити провјеру и задржати ту новчаницу, како би се избјегла могућност да таква новчаница дође у контакт с новчаницама које су оцијењене као аутентичне;
- 2) резултат провјере аутентичности мора се приказати на екрану уређаја за сваку појединачну новчаницу из категорија под редним бр. 1, 2 или 3, а пошто уређај не може физички да одвоји новчанице из тих категорија у различите излазне одјељке – све оне сматрају се новчаницама из категорије под редним бројем 2 и у складу с тим с њима се и поступа;
- 3) уређај мора да провјери присуство новчанице из категорија под редним бр. 1, 2 или 3 када заустави провјеру новчаница, а провјера може да се настави само након што оператер физички уклони новчаницу из категорија под редним бр. 1, 2 или 3;
- 4) при сваком заустављању провјере новчанице у неком од оперативних модова уређаји (начин провјере новчаница на уређају), само једна новчаница из категорије под редним бр. 1, 2 или 3 може бити доступна оператеру.

КРИТЕРИЈУМИ ЗА РУЧНУ ПРОВЈЕРУ АУТЕНТИЧНОСТИ И ПРИКЛАДНОСТИ КОВАНОГ НОВЦА

Ручна провјера аутентичности и прикладности кованог новца проводи се визуалним прегледом и у складу с Критеријумима за ручну провјеру прикладности кованог новца, који су наведени у Табели 1. овог прилога.

Табела 1.

Критеријуми за ручну провјеру прикладности кованица		
	Обиљежје Недостатак	Опис Дефиниција
1.	Запрљаност	Знатан нанос прљавштине (љепила, мрље од уља, тинте) преко кованице
2	Корозија	Уочљиво погоршање изгледа изазвано трошењем материјала због хемијског дјеловања
3	Механичко оштећење	Физичка деформација због које су промијењени облик или величина кованице
4	Састављене кованице	Кованице накнадно састављене од истих или различитих дијелова апоена односно истих или различитих дијелова издања
5	Грешке у ковању	Кованице с грешком која је настала током процеса израде
6	Спаљене, полиране и хемијски третиране кованице	Кованице које су биле изложене високим температурама или механичким, односно хемијским методама чишћења
7	Остало	Различите врсте измјена кованица за декоративне или умјетничке потребе

Додатне информације о критеријумима за ручну провјеру прикладности кованица за оптицај

1. Запрљаност

Запрљана кованица подразумијева кованице које показују значајан степен нечистоће, насумично распоређене по површини до те мјере да то доводи у сумњу њихову аутентичност. Нечистоћа може бити последица контакта с различитим агенсима, као што су влага, земља, ватра, лепило, боја, лакови или било који други елемент који би могао да утиче на тамњење површине и пријањање.

2. Корозија

Кованице изложене разним хемијским агенсима, углавном киселинама, или неким третманима који могу довести до оксидације, корозије, промјене боје или других нивоа физичког пропадања. Ове кородирание и нагризене кованице обично претрпе озбиљне промјене у свом визуелном изгледу, чак су уништени рељеф кованице и мотиви на рубу, што ствара сумње у њихову аутентичност јер је детаље кованице тешко идентификовати.

3. Механичка оштећења

Ради се о кованицама које су значајно измијењене механичким процесом, било намјерном радњом или случајно, на начин који производи физичку деформацију, што резултира промјенама у односу на првобитни облик, величину или друге техничке спецификације које их чине неприкладним за оптицај. Одређени број радњи, у складу са сљедећим случајевима, наводи најчешћа оштећења узрокована механичким процесом. Кованице које показују било коју од ових карактеристика, а нису релевантне за локацију или величину, треба уклонити из оптицаја.

4. Састављене кованице

Сматра се да је кованица поново састављена када су одвојени дијелови истог апоена (само за биметалне кованице од 2 и 5 КМ) спојени након механичке манипулације. У неким случајевима, језгро кованица од 2 и 5 КМ могло би да се замијени другим апоеном кованице КМ или унутрашњим дијелом било које друге биметалне кованице из друге валуте.

5. Грешке у ковању

Иако производња КМ кованица задовољава највише стандарде квалитета у кованицама из ЕУ с јасно кованим сликама и уредним детаљима, из неколико разлога повремено се могу догодити неке грешке у процесу. Ова категорија такође укључује случај погрешно кованих неисправних кованица КМ или кованица чији су технички параметри значајно промијењени и као такве пуштене у оптицај. Будући да неке од сљедећих карактеристика нису визуално препознатљиве, потребно је извршити дубински преглед да би се процијенио разлог неприкладности. У сваком случају, КМ кованице које показују ову врсту недостатака треба уклонити из оптицаја.

6. Спаљене, полиране и хемијски третиране кованице

Ради се о кованицама које су биле под утицајем ватре или су третиране хемијским средствима у циљу чишћења и полирања те су под наведеним утицајима оштећене и као такве треба их уклонити из оптицаја.

7. Остало

Између осталог, у овој категорији се могу наћи стране кованице или прстен стране кованице са језгром КМ кованице и обратно, новчићи који се користе за израду накита и друго.

УРЕЂАЈИ ЗА ОБРАДУ КОВАНОГ НОВЦА

Категорије уређаја за обраду кованог новца

Уређаји за обраду кованог новца се дијеле на:

- а) уређаје којима рукују клијенти.
- б) уређаје којима рукују запосленици обвезника

Табела 1.
Уређаји којима рукују клијенти

КАТЕГОРИЈЕ УРЕЂАЈА КОЈИМА РУКУЈУ КЛИЈЕНТИ				
	Поткатегорија	Опис	Провјерава аутентичност уплаћених кованица	Обвезници морају провести накнадну провјеру аутентичности обрађених кованица
	Уређај за уплату кованица – одбија сумњиве кованице (CDM1)	Уређаји који омогућују клијентима уплату кованица на властите банковне рачуне немају функцију исплате готовине. Уређаји имају могућност бројања и провјере аутентичности уплаћених кованица, али не задржавају сумњиве примјерке кованица.	НЕ	ДА Аутентичност свих кованица (одбијених и прихваћених) мора се провјерити уређајима за обраду кованица којима рукују запосленици или је провјерава обучено особље.
	Уређај за уплату кованица – задржава сумњиве кованице (CDM2)	Уређаји који омогућују клијентима уплату кованица на властите банковне рачуне немају функцију исплате готовине. Уређаји имају могућност бројања и провјере аутентичности уплаћених кованица. Уређаји задржавају сумњиве примјерке кованица	НЕ	ДА Аутентичност свих задржаних кованица (сумњивих и аутентичних) мора се провјерити уређајима за обраду кованица којима рукују запосленици или је

		чију је аутентичност потребно накнадно провјерити.		провјерава обучено особље
	Уређај за редистрибуцију кованица – одбија сумњиве кованице (CRM1)	Уређаји који омогућују клијентима уплату и исплату кованица с властитих банковних рачуна. У уређају постоје два одвојена претинца: један претинац за исплату, а други претинац за уплату кованица. Прије стављања кованица у претинац за исплату обавезна је провјера аутентичности кованица на уређајима за обраду кованица којима рукују запосленици. Кованице које нису прихваћене као аутентичне уређај не задржава.	НЕ	ДА Аутентичност свих кованица (одбијених и прихваћених) мора се провјерити уређајима за обраду кованица којима рукују запосленици или је провјерава обучено особље.
	Уређај за редистрибуцију кованица – задржава сумњиве кованице (CRM2)	Уређаји који омогућују клијентима уплату и исплату кованица с властитих банковних рачуна. У уређају постоје два одвојена претинца: један претинац за исплату, а други претинац за уплату кованица. Прије стављања кованица у претинац за исплату обавезна је провјера аутентичности кованица на уређајима за обраду кованица којима рукују запосленици. Уређаји задржавају сумњиве примјерке кованица чију је аутентичност	НЕ	ДА Аутентичност свих задржаних кованица (сумњивих и аутентичних) мора се провјерити уређајима за обраду кованица којима рукују запосленици или је провјерава обучено особље.

		потребно накнадно провјерити.		
	Уређај за редистрибуцију кованица – задржава сумњиве кованице и провјерава њихову аутентичност (CRM3)	Уређаји који омогућују клијентима уплату и исплату кованца с властитих банковних рачуна. Уређај провјерава аутентичност кованца при уплати, сумњиве задржава у самом уређају.	ДА	НЕ

Обвезник је дужан накнадно провјерити аутентичност кованца запримљених путем уређаја за обраду кованца којима рукују клијенти.

Обвезник није дужан да накнадно провјери аутентичност кованца запримљених путем уређаја за обраду кованца којима рукују клијенти ако су кованце провјерене на уређају за редистрибуцију кованца који задржава сумњиве кованце и провјерава њихову аутентичност.

Табела 2.
Уређаји којима рукују запосленици обвезника

КАТЕГОРИЈЕ УРЕЂАЈА КОЈИМА РУКУЈУ ЗАПОСЛЕНИЦИ				
	Поткатегорија	Опис	Провјерава аутентичност уплаћених кованица	Обвезници морају провести накнадну провјеру аутентичности обрађених еурокованица
	Уређаји за сортирање кованица (CSM)	Уређаји имају могућност бројања, сортирања по апоема и провјере аутентичности кованца. Уређаји раздвајају сумњиве примјерке од оригиналних примјерака.	ДА	НЕ
	Уређаји за провјеру аутентичности кованица (CCM)	Уређаји имају могућност бројања и провјере аутентичности кованица.	ДА	НЕ

**ЗАХТЈЕВ ЗА ПРОВЈЕРУ РАДА УРЕЂАЈА ЗА РУКОВАЊЕ НОВЧАНИЦАМА,
ОДНОСНО УРЕЂАЈА ЗА РУКОВАЊЕ КОВАНИМ НОВЦЕМ**

(упишите или означите одговор)

ПОДАЦИ О ПОДНОСИОЦУ ЗАХТЈЕВА	
Пословно име:	
Матични број:	
Адреса сједишта:	
Име и презиме особе за контакт:	
Број телефона особе за контакт:	
Е-мејл адреса особе за контакт:	

ПОДАЦИ О ПРОИЗВОЂАЧУ УРЕЂАЈА	
Пословно име:	
Адреса:	
Е-мејл адреса:	
Број телефона:	

ПОДАЦИ О УРЕЂАЈУ	
Назив:	
Модел:	
Верзија:	
Верзија софтвера:	
Фабрички број:	
Уређај обрађује:	а) новчанице издања ЦББиХ б) ковани новац издања ЦББиХ
Које апоене кованог новца уређај обрађује?	а) 5 фенинга б) 10 фенинга ц) 20 фенинга д) 50 фенинга е) 1 КМ ф) 2 КМ г) 5 КМ
Које апоене новчаница уређај обрађује?	а) 10 КМ б) 20 КМ ц) 50 КМ д) 100 КМ е) 200 КМ
Уређај обрађује готов новац и сортира га по категоријама на: 1) подобан новац, 2) неподобан новац и 3) одбијен новац (предмети који нису препознати као готов новац издања ЦББиХ, готов новац за који се сумња да је фалсификован и готов новац издања ЦББиХ за који се не може са сигурношћу тврдити да је аутентичан).	а) да б) не
Ако је одговор на претходно питање негативан, опишите како уређај током обраде сортира готов новац.	
Да ли су информације о апоенима које уређај обрађује видљиве на уређају?	а) да б) не
При убацивању готовог новца у уређај, број коректних оријентација апоена при обради је:	а) 1 б) 2 ц) 3 д) 4

Које заштитне елементе новчаница уређај провјерава?	а) УВ б) ИР ц) магнетизам д) _____
Ко је овлаштен за постављање параметара за аутентичност и физичке особине новчаница на уређају?	а) оператер б) особа овлаштена за одржавање ц) произвођач уређаја д) _____
Да ли је могуће уређај накнадно прилагодити за откривање новоевидентираних фалсификата готовог новца?	а) да б) не

(мјесто и датум)

М.П.

(потпис одговорне особе)

(име и презиме)

ПРИКУПЉАЊЕ ПОДАТАКА ОД ОБВЕЗНИКА

1. Циљеви

Циљеви прикупљања података су омогућавање Централној банци да прати одговарајуће активности обвезника и да надзире развој у циклусу готовине.

2. Општи принципи

2.1 Подаци о уређајима за руковање новчаницама и уређајима за руковање кованог новца достављају се када се уређаји користе у складу с одредбама ове одлуке. Уређаји за исплату кованог новца (CDM) изузети су из обавеза извјештавања.

2.2 Обвезници редовно достављају Централној банци :

- информације о посебним организационим дијеловима обвезника, као што су подружнице, и
- информације о уређајима за руковање новчаницама, за обраду кованог новца и банкоматима.

2.3 Поред тога, обвезници који враћају у оптицај новчанице и ковани новац преко уређаја за руковање новчаницама, кованим новцем и банкомата, редовно достављају Централној банци:

- информацију о обиму готовинског пословања (број обрађених новчаница и кованог новца)
користећи уређаје за руковање новчаницама, кованим новцем и банкомате,
- информације о удаљеним подружницама обвезника са ниским нивоом готовинског пословања гдје се провјере прикладности проводе ручно.

3. Врста података и захтјеви за извјештавањем

3.1 У зависности од природе, прикупљени подаци се дијеле на главне податке и оперативне податке.

Главни подаци

3.2 Главни подаци обухватају информације о:

- (а) појединачним обвезницима и њиховим уређајима за руковање новчаницама, кованим новцем и банкоматима који су у функцији, и
- (б) удаљеним подружницама обвезника.

3.3 Главни подаци се достављају Централној банци на датум почетка примјене ове одлуке, и након тога сваких шест мјесеци. Подаци наведени у обрасцу датом у *Додатку 1* морају се доставити, а Централна банка може да захтијева да се достављају и у другачијем облику.

3.4 Централна банка може да захтијева од обвезника да наведу CRM уређаје који се користе као комбиновани CSM, односно CIM уређаји, као и CSM које се користе као CIM.

3.5 Подаци о удаљеним подружницама наведеним у обрасцу датом у *Додатку 3* овог прилога морају се доставити, а Централна банка може захтијевати њихово достављање и у другачијем облику.

Оперативни подаци

3.6 Подаци који потичу од обраде и враћања у оптицај новчаница и кованог новца од стране обвезника сматрају се оперативним подацима.

3.7 Централна банка може донијети одлуку да ослободи обвезнике обавезе извјештавања о оперативним подацима уколико је број новчаница који они враћају у оптицај кроз банкомате нижи од прага који дефинише Централна банка.

3.8 Подаци се достављају Централној банци полугодишње, и то најкасније два мјесеца након завршетка извјештајног периода за који се подносе, тј. на крају фебруара и на крају аугуста. Подаци се достављају на обрасцу датом у *Додатку 2* овог прилога.

3.9 Податке достављају обвезници који физички рукују новчаницама и кованим новцем. Уколико је обвезник повјерио провјеру аутентичности и прикладности другом правном лицу, податке доставља правно лице коме је провјера аутентичности и прикладности повјерена.

3.10 Обвезници достављају податке у вези с бројем комада (обим), агрегатно на збирном нивоу и према апоенској структури новчаница и кованог новца. Структура по серијама новчаница није потребна. За удаљене подружнице обвезника оперативни подаци се посебно достављају.

3.11 Од обвезника, који су провјеру аутентичности и прикладности повјерили другом правном лицу, Централна банка може да захтијева достављање детаљних информација о том правном лицу, укључујући и уговор о повјеравању услуга провјера аутентичности и прикладности.

3.12 Подаци о удаљеним подружницама који су наведени у обрасцу из *Додатка 3* овог прилога морају се доставити, а Централна банка може захтијевати њихово достављање и у другачијем облику и може усагласити с обвезником да прикупљају детаљније податке.

4. Повјерљивост и објављивање података

4.1 Главни подаци и оперативни подаци се сматрају повјерљивим.

4.2 Централна банка може одлучити да објави извјештаје или статистику користећи податке добијене на основу овог прилога. Свако објављивање мора бити на збирном нивоу, односно на такав начин да се не може открити податак појединачних извјештајних јединица.

ДОДАТАК 1 ОБРАЗАЦ ЗА ИЗВЈЕШТАВАЊЕ Главни подаци

Ове информације достављају се: Централној банци БиХ

1. Информације о обвезнику

Назив обвезника:

Адреса сједишта:

Поштански број:

Град:

Улица:

Врста обвезника:

Контакт-особа:

Име/презиме:

Бројеви телефона:

Бројеви факса:

Е-мејл адресе:

Партнер којем су повјерене услуге (уколико је примјенљиво) :

Назив:

Адреса:

Поштански број:

Град:

2. Уређаји којима рукује клијент

Категорија уређаја	Идентификациони број (*)	Произвођач (*)	Назив уређаја (*)	Идентификација (*) (систем детекције/верзије софтвера)	Укупан број у функцији
CIM					
CRM					
CCM					
COM					

(*) Ова поља се попуњавају на основу одговарајућих ставки са интернетске странице ЦББиХ

3. Уређаји којима рукују запослени

Категорија уређаја	Идентификациони број (*)	Произвођач (*)	Назив уређаја (*)	Идентификација (*) (систем детекције/верзије софтвера)	Укупан број у функцији
BPM					
BAM					
TARM					
TAM					
CPM					

(*) Ова поља се попуњавају на основу одговарајућих ставки са интернетске странице ЦББиХ.

4. Апарати за готовину који нису укључени у табелу уређаја којима рукују клијенти

	Укупан број у функцији
АТМ	
СсoТ	
Остали	

ДОДАТАК 2 ОБРАЗАЦ ЗА ИЗВЈЕШТАВАЊЕ Оперативни подаци

1. Информације о обвезнику

Назив обвезника	
Извјештајни период	

2. Подаци

Доставити збирне податке, на основу одлуке Централне банке – искључујући удаљене подружнице.

Укупан број обрађених новчаница	Новчанице сортиране као неподобне	Новчанице враћене у оптицај	Новчанице сортиране као неподобне
10 KM			
20 KM			
50 KM			
100 KM			
200 KM			

У горе наведеној табели, колона с насловом „Укупан број обрађених новчаница“ мора да садржи укупан број новчаница чија је аутентичност и прикладност провјерена на уређајима за руковање новчаницама, тј. уређајима за рециклирање новчаница (CRM), уређајима за исплату (COM), уређајима за рециклирање уз помоћ шалтерских службеника (TARM) и уређајима за обраду новчаница (BPM), те комбинованим уређајима за уплату и исплату (CCM) са необавезном провјером подобности. У ове податке не укључују се следеће новчанице: (а) новчанице чија се провјера аутентичности и прикладности обавља ручно, нпр. операције преко шалтера или пословање позадинске канцеларије; (б) новчанице чија је аутентичност провјерена, али чија подобност није провјерена на уређајима за руковање новчаницама, нпр. новчанице чија је аутентичност провјерена на уплатним уређајима, комбинованим уплатним уређајима (без провјере прикладности), уплатно-исплатним благајнама и уређајима за провјеру аутентичности новчаница.

Колона с насловом „Новчанице сортиране као неподобне“ је подкуп укупног броја обрађених новчаница и треба да садржи број новчаница које су уређаји класификовали као оригиналне и неподобне (тј. категорија 4б). Ова ставка података односи на CRM, COM, TARM и BPM уређаје за рециклирање новчаница, као и на CCM са необавезном провјером подобности.

Колона с насловом „Новчанице враћене у оптицај“ је подкуп укупног броја обрађених новчаница и:

- За CRM, COM, и TARM уређаје, треба да садржи број новчаница које су уређаји класифицирали као оригиналне и подобне (тј. категорија 4а) и које су исплаћене клијентима како је одређено на основу статистике уређаја;
- За BPM и CCMs уређај са опционом провјером прикладности треба да садржи број новчаница које су класификоване као оригиналне и прикладне (тј. категорија 4а) од стране уређаја и нису враћене Централној банци, већ задржане са намјером поновног враћања у платни промет.

Број новчаница дистрибуираних преко уређаја којима рукује клијент и банкомата

Број новчаница дистрибуираних преко уређаја којима рукује клијент и банкомата	
---	--

Уколико Централна банка прихвати изузетак за удаљене подружнице дефинисане у складу са овом одлуком, ови подаци су обавезни за обвезника. Обвезници морају да консултују Централну банку да утврде да ли се ови подаци морају извјештавати.

	Укупан број обрађеног кованог новца	Ковани новац сортиран као неподобан	Ковани новац враћен у оптицај
0,05 KM			
0,10 KM			
0,20 KM			
0,50 KM			
1KM			
2KM			
5KM			

У горе наведеној табели, колона с насловом „Укупан број обрађеног кованог новца“ мора да садржи укупан број кованог новца чија је аутентичност и подобност провјерена на уређајима за обраду кованог новца, тј. СРМ.

Колона с насловом „Ковани новац сортиран као неподобан“ је подскуп укупног броја обрађеног кованог новца и треба да садржи број кованица које су СРМ уређаји класификовали као неподобне и сумњиве.

Колона с насловом „Ковани новац враћен у оптицај“ је подскуп укупног броја обрађених кованица које су враћене у оптицај.

* Уколико Централна банка тако одлучи, не обухвата се ковани новац који се враћа Централној банци.

ДОДАТАК 3 УДАЉЕНЕ ПОДРУЖНИЦЕ ОБВЕЗНИКА

Ове информације достављају само обвезници које имају удаљене подружнице како је дефинисано овом одлуком.

1 Информације о обвезнику

Назив обвезника	
Извјештајни период	

2. Подаци

Назив удаљене подружнице	Адреса	Број новчаница дистрибуираних путем уређаја којима рукује клијент и банкомата